

OPEN MONUMENTEN DAGEN

VEERKRACHTIG ERFGOED

ZATERDAG 12 EN ZONDAG 13 SEPTEMBER 2026

VOORWOORD

Dit jaar is de 40ste editie van de Open Monumentendagen! Op 12 en 13 september staat de stad in het teken van het thema “Veerkrachtig erfgoed, in tijden van onzekerheid”.

Dat erfgoed veerkrachtig moet zijn, zal wellicht niet verbazen. Vele monumenten bestaan al eeuwenlang en hebben zich in de loop der tijd meermaals moeten aanpassen. Haarlem is één van de grootste monumentensteden van Nederland. Onze monumenten worden geconfronteerd met nieuwe uitdagingen: zoals verstedelijking, klimaatverandering en het behoud van specialistische vakkennis. Toch tonen monumenten hun veerkracht. Ze verbeelden herstel, vernieuwing en het vermogen zich aan te passen aan veranderende tijden. Zo was De Koepel ooit een gevangenis, maar nu een bruisende hub voor cultuur, onderwijs, ondernemen en evenementen. Veerkracht in erfgoed kan ook betekenen dat een gebouw de tand des tijds doorstaat en generaties overbrugt. Het pand van drogisterij Van der Pigge is daar een sprekend voorbeeld van. Dit was het enige pand dat niet werd opgekocht voor de bouw van de Vroom & Dreesmann: tot op de dag van vandaag wordt dit pand omsloten door het warehouse.

In dit boekje vind je nog meer verhalen van veerkrachtig erfgoed: over verdwenen stadspoorten die nog steeds betekenis geven aan de stad, over het verduurzamen van historische panden en het zichtbaar maken van verborgen verhalen. Daarnaast vind je informatie over de openstellingen en activiteiten die in dit weekend plaatsvinden. Laat je verrassen door diverse wandelroutes en rondleidingen.

Ook dit jaar is er dus weer genoeg te ontdekken in Haarlem tijdens de Open Monumentendagen. Veel plezier!

MERYEM ÇIMEN
wethouder Monumenten

WELKOM IN HAARLEM

De vijfde monumentenstad
van Nederland

VEERKRACHTIG ERFGOED, IN TIJDEN VAN ONZEKERHEID

In dit programmaboekje vind je alle monumenten die op 12 en 13 september de deuren openen. Wij nodigen je van harte uit om deze monumenten te bezoeken en te ontdekken. In Haarlem is erfgoed overal om ons heen zichtbaar: in monumentale panden en parken, historische straten en herkenbare gevels die het verhaal van de stad vertellen. Dit erfgoed laat zien hoe veerkrachtig de gebouwde omgeving kan zijn. Erfgoed staat namelijk altijd op een snijvlak: enerzijds willen we geschiedenis en identiteit bewaren, anderzijds beweegt erfgoed mee met de tijd door restauratie, verduurzaming en nieuwe verhalen.

Die veerkracht uit zich op vele manieren. Monumenten krijgen door de jaren heen nieuwe functies, worden aangepast aan veranderend gebruik en blijven zo onderdeel van het dagelijks leven. Tegelijkertijd vraagt dit om zorgvuldige keuzes: wat behouden we, wat passen we aan en hoe zorgen we ervoor dat de historische waarde herkenbaar blijft? Erfgoed is geen stilstaand gegeven, maar ontwikkelt zich voortdurend in samenspel met de stad en haar bewoners.

Juist dat maakt het bezoeken van monumenten zo waardevol. Het biedt de kans om stil te staan bij het verleden, maar ook om na te denken over de toekomst. Hoe zorgen we ervoor dat deze plekken ook voor volgende generaties betekenisvol blijven? Daarbij speelt duurzaamheid een steeds grotere rol. De opgave is om monumenten te behouden én aan te passen aan de eisen van deze tijd, met oog voor hun karakter. Het zorgvuldig verduurzamen van erfgoed is daarbij van essentieel belang.

Een passend vervolg op het thema van dit jaar is dat de Open Monumentendagen in Haarlem op zondagavond worden afgesloten met de opening van De Week van het Duurzaam Erfgoed.

OPENINGSTIJDEN

MONUMENTEN

In dit boekje staat het overzicht van alle geopende monumenten in Haarlem. De nummers komen overeen met de nummers op de plattegrond op de volgende pagina. Verdere informatie kun je tijdens de Open Monumentendagen verkrijgen bij VVV Haarlem (Grote Markt 2).

Hofjes

	Zaterdag	Zondag	Pagina
1 Frans Loenenhofje	09.00 - 17.00	09.00 - 17.00	14
2 Bruiningshofje	10.00 - 15.00	12.00 - 15.00	15
3 Hofje van Noblet	10.00 - 17.00	Gesloten	15
4 Hofje In den Groenen Tuin	12.00 - 17.00	Gesloten	16
5 Hofje Willem van Heijthuisen	10.00 - 16.00	Gesloten	16
6 Zuiderhofje	10.00 - 17.00	10.30 - 17.00	17
7 Wijnberghshofje	11.00 - 16.00	Gesloten	18
8 Luthers hofje	10.00 - 17.00	13.00 - 17.00	18
9 Brouwershofje	10.00 - 17.00	Gesloten	19
10 Hofje van Loo	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	19
11 Hofje van Bakenes	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	20
12 Gravinnehof	09.00 - 17.00	Gesloten	21
13 Remonstrants hofje	Gesloten	11.00 - 16.00	21

Industriële / bedrijfsmonumenten

14 Boezemgemaal Spaarndam	10.00 - 17.00	Gesloten	24
15 Molen de Hommel	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	25
16 Molen de Veer	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	25
17 Paltrokmolen de Eenhoorn	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	26
18 Molen de Adriaan	11.00 - 17.00	11.00 - 17.00	26
19 Molen van de Schoterveenpolder	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	27
20 Friese Maatkast 'Vertrouwen' uit 1908	11.00 - 17.00	11.00 - 17.00	28
21 Seinwezen	10.00 - 17.00	Gesloten	28
22 Oceans / Copper Branch	10.00 - 16.00	12.00 - 16.00	29
23 Vijfhuizer molen	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	29

Musea

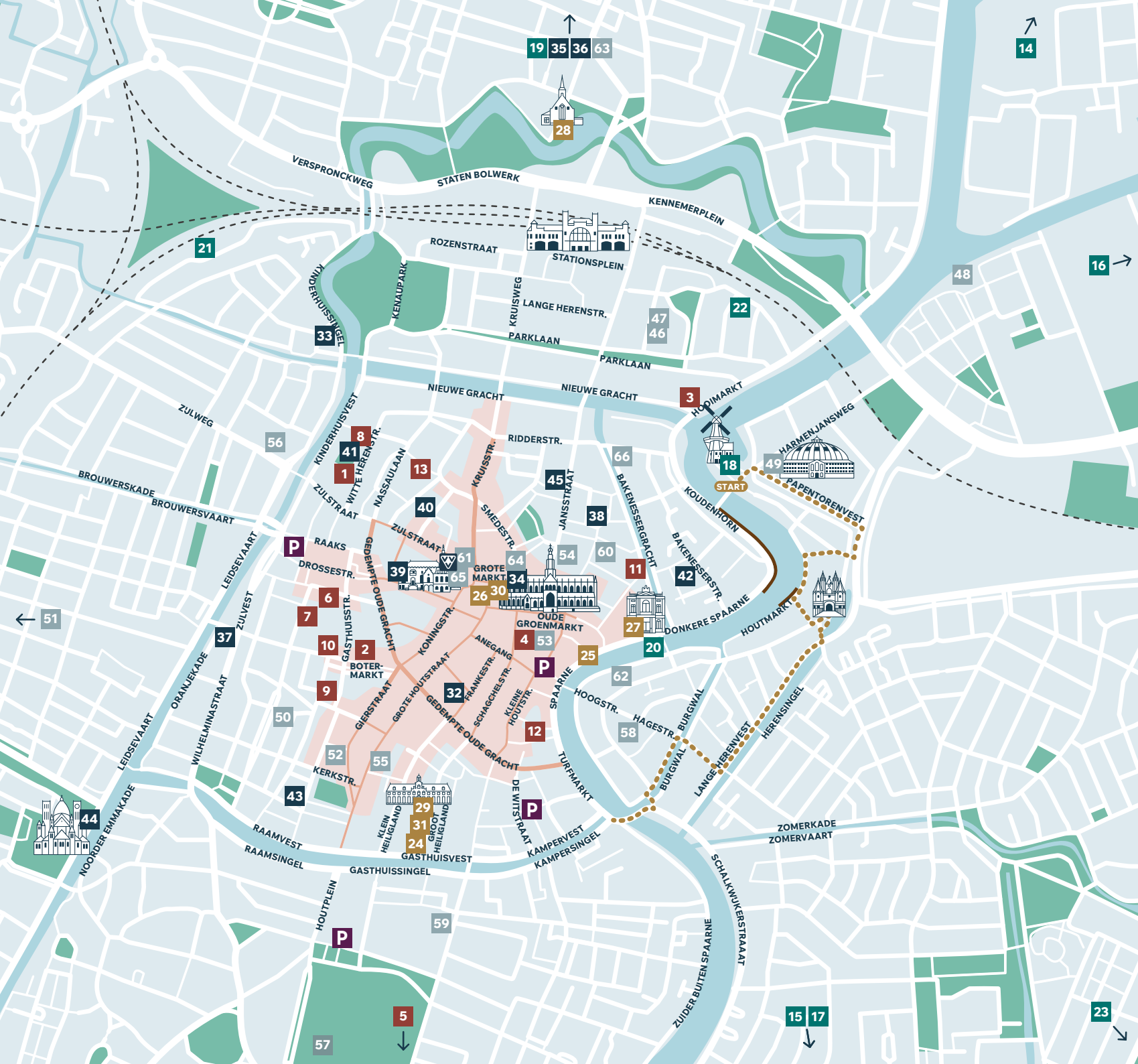
24 Frans Hals museum	11.00 - 17.00	11.00 - 17.00	32
25 De Waag	13.00 - 17.00	13.00 - 17.00	33
26 Archeologisch museum (vleeshal)	12.00 - 17.00	12.00 - 17.00	33
27 Teylers museum	10.00 - 17.00	10.00 - 17.00	34
28 Museum van de Geest Haarlem	11.00 - 17.00	11.00 - 17.00	35
29 ABC Architectuurcentrum	12.00 - 17.00	13.00 - 17.00	36
30 De Vishal	11.00 - 17.00	14.00 - 17.00	36
31 Verwey Museum Haarlem	11.00 - 17.00	12.00 - 17.00	37

Kerken en begraafplaatsen

	Zaterdag	Zondag	Pagina
32 Verenigde Doopsgezinde Kerk Gem. Haarlem	10.30 - 16.00	Gesloten	40
33 Oud-Katholieke kerk HH. Anna en Maria	10.30 - 15.30	Gesloten	40
34 Grote of St.-Bavokerk	10.00 - 17.00	13.00 - 17.00	41
35 Begraafplaats Kleverlaan	Gesloten	10.00 - 16.00	42
36 R.K.H. Adelbertuskerk	10.00 - 17.00	Gesloten	42
37 Remonstrantse Kerk	14.00 - 17.00	Gesloten	43
38 Waalse kerk	12.00 - 17.00	12.00 - 17.00	43
39 Kerk van de Hersteld Apostolische Zendinggem.	10.00 - 17.00	Gesloten	44
40 Nieuwe Groenmarktkerk	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	44
41 Lutherse kerk	10.00 - 17.00	13.00 - 17.00	45
42 Bakenesserkerk	11.00 - 17.00	11.00 - 17.00	46
43 Nieuwe Kerk	11.00 - 17.00	12.00 - 17.00	46
44 Koepelkathedraal Haarlem	13.00 - 17.00	13.00 - 17.00	47
45 Janskerk (Noord-Hollands Archief)	11.00 - 16.00	11.00 - 16.00	47

Andere monumenten

46 Logegebouw vrijmetselarij Haarlem	10.00 - 17.00	11.00 - 17.00	52
47 Boutiquehotel Staats	09.00 - 20.00	09.00 - 20.00	52
48 Droste Cacao	Gesloten	12.00 - 17.00	53
49 De Koepel	11.00 - 17.00	11.00 - 17.00	54
50 Wolstraat 4	11.00 - 16.00	Gesloten	55
51 Openluchtwembad de Houtvaart	Gesloten	11.00 - 17.00	55
52 Sociëteit Koinonia	11.00 - 17.00	11.00 - 17.00	56
53 Broedkantoor van Pastoor Blommert	10.00 - 16.00	Gesloten	56
54 Rechtbank Noord-Holland	12.00 - 17.00	Gesloten	57
55 Sociëteit Trou Moet Blycken	10.00 - 16.00	Gesloten	58
56 Sociëteit Vereniging	13.00 - 17.00	13.00 - 17.00	58
57 Paviljoen Welgelegen	11.00 - 17.00	12.00 - 17.00	59
58 Rosenstock Huessy Huis	10.00 - 17.00	10.00 - 17.00	59
59 Hart Voormalig weeshuis voor Doopsgezinden	09.00 - 17.00	Gesloten	60
60 Kantoor van Levensverzekeringsmaatschappij 'De Onderlinge van 1719'	Gesloten	11.00 - 17.00	60
61 Stadhuis	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	61
62 Hodshon Huis	11.00 - 16.00	11.00 - 16.00	62
63 Huis te Zaanen	10.00 - 16.00	Gesloten	62
64 Hoofdwacht	10.00 - 17.00	12.00 - 17.00	63
65 Anno Haarlem	11.00 - 16.00	11.00 - 16.00	64
66 Het Gouden Rozenkruis & pentagram boekwinkel	10.00 - 12.00 en 13.00 - 15.00	Gesloten	64
VVV VVV Haarlem	10.00 - 17.00	11.00 - 16.00	65

LEGENDA

ALGEMEEN

- = water
- = groen / natuur
- P = parkeerplaats
- V = VVV Haarlem en informatiepunt Open Monumentendagen
- = wandeling langs verdwenen stadsmuren

MONUMENTEN

- = hofjes
- = industriële / bedrijfsmonumenten
- = musea
- = kerken en begraafplaatsen
- = andere monumenten

BELEEF MEER

DIT WEEKEND IN HAARLEM

Ontdek het diverse, cultureel rijke aanbod van Haarlem en bezoek tijdens de Open Monumentendagen ook onderstaande activiteiten en evenementen.

RONDLEIDING SPOREN VAN SLAVERIJ

12 EN 13 SEPTEMBER

Ontdek tijdens de Open Monumentendagen de minder bekende kant van de Haarlemse geschiedenis met de wandeling Sporen van Slavernij. De route voert langs monumenten en historische locaties die verbonden zijn met het koloniale verleden van de stad. Onderweg hoor je de verhalen achter de gebouwen en krijg je meer inzicht in de rol die Haarlem speelde in de geschiedenis van slavernij en kolonialisme. Meer informatie over de wandeling en de route vind je op pagina 38 en 39.

KORENLINT

12 EN 13 SEPTEMBER

Tijdens de Open Monumentendagen vindt het 22^e Korenlint plaats in de Haarlemse binnenstad. Zo'n 100 koren uit het hele land treden op bij diverse monumentale locaties. Op zaterdag start het programma om 11.00 uur met een gezamenlijk inzingen in de Phil, gevolgd door de officiële opening. Op zondag is er om 12.00 uur een kinderkorenlint en om 16.00 uur een feestelijke afsluiting voor iedereen die van zingen houdt.

Toegang tot alle optredens en activiteiten zijn gratis. Meer informatie en aanmelden voor de Sing Along: korenlint.nl

KIJK VOOR DE GEHELE UITAGENDA OP:
[VISITHAARLEM.COM/UITAGENDA](https://visithaarlem.com/uitagenda)

WANDELING LANGS VERDWENEN STADSMUREN

12 EN 13 SEPTEMBER

Ontdek tijdens de Open Monumentendagen de verdwenen stadsmuren van Haarlem. De wandeling begint bij de Eendjespoort en voert langs de Schalkwijkerpoort, de Amsterdamse Poort, de Papentoren en de Catharijnetoren. Onderweg brengen QR-codes en een digitaal routekaartje de geschiedenis van de oude vestingwerken tot leven.

Op zondag is in de Bakenesserkerk een kleine expositie over Haarlemse stadsmuren te bezoeken.

De wandeling is zelfstandig te volgen. Het startpunt bevindt zich op de Turfmarkt, bij de Verfrollerbrug, en de route duurt ongeveer 30 minuten. De wandelroute is daarnaast ook aangegeven op de plattegrond op pagina 8 en 9 van dit programmaboekje.

STADSWANDELING MET VVV-GIDS

12 EN 13 SEPTEMBER

Ga mee op ontdekkingsstocht door Haarlem onder begeleiding van een ervaren stadsgids. Je hoort meer over de rijke historie, bijzondere architectuur, monumenten en hofjes van de stad. De VVV-gids deelt bovendien leuke anekdotes over bekende en minder bekende Haarlemmers en hun omgeving.

Zaterdag 12 september: 12.00, 13.00, 14.00 uur
Zondag 13 september: 13.00 en 15.00 uur

Gratis kaartjes zijn verkrijgbaar bij VVV Haarlem (Grote Markt 2). Vooraf reserveren is gewenst via info@vvvhaarlem.nl of bel 023-5317325.

DE WEERBARE STAD: VAN STADSMUUR TOT GROENE STADSRING

De Eendjespoort

De Grote Houtpoort, de Eendjespoort, de Kalistoren... van dit indrukwekkende verdedigingssysteem is alleen de Amsterdamse Poort bewaard gebleven. De andere poorten en muren verdwenen in de 19^e eeuw, toen de verdedigingswerken hun betekenis voor de stad verloren.

Toch is de vraag hoe we onze stad weerbaar houden vandaag misschien wel actueler dan ooit. Er liggen geen Spanjaarden meer voor de poort, maar historische steden staan voor nieuwe uitdagingen: hittestress, waterover-

Wat maakt een stad weerbaar? Die vraag houdt steden al eeuwen bezig. En eeuwenlang was het antwoord vrij eenvoudig. Om weerbaar te zijn, hadden steden als Haarlem verdedigingswerken nodig. Een ingenieus systeem van stadsmuren, grachten, poorten en wallen vormden een beschermende schil rondom de stad. Ze hielden ongewenste bezoekers op afstand en gaven de 'poorters', de stedelingen, een gevoel van veiligheid. De poorten vormden niet alleen de toegang tot de stad, maar waren ook instrumenten om handel en orde te bewaken. Bij de poorten werd het verkeer van mensen, dieren en goederen gecontroleerd.

last, droogte en een afnemende biodiversiteit. Verharde straten en pleinen houden warmte vast en laten regenwater moeilijk wegzakken. De historische binnensteden moeten groener, schaduwrijker en leefbaarder worden om weerstand te bieden aan het veranderende klimaat. De weerbare historische stad van nu moet niet alleen beschermen, maar ook verkoelen, ruimte bieden aan natuur én uitnodigen om te wandelen, te ontmoeten en te genieten.

En juist daardoor krijgt de oude stadsmuur ineens een verrassend nieuw verhaal. Waar de

verdedigingswerken vroeger gevaar buiten hielden, kunnen ze ons nu inspireren bij het bouwen aan een gezonde en klimaatbestendige stad. Want hoewel de stadsmuren verdwenen zijn, is hun structuur nog altijd herkenbaar in de stadsplattegrond. Wie langs de Kinderhuissingel, Molen de Adriaan of de Amsterdamse Poort wandelt, volgt het tracé van de oude verdedigingswerken. En de Bolwerken, de kroon van Haarlem, volgen nog trouw de vorm van de bastions die in de 17e eeuw de Nieuwstad veilig moesten houden.

Stel je eens voor dat deze historische verdedigingsring opnieuw een belangrijke rol krijgt. Een groene ring rondom de binnenstad, waar bomen voor verkoeling zorgen, regenwater wordt opgevangen en planten en dieren de ruimte krijgen. Dat klinkt misschien als een toekomstbeeld, maar in andere steden gebeurt het al. In Leiden vormt de historische Singelgracht een geliefde wandel- en fietsroute én een waardevolle groene zone. Ook in Dordrecht wordt onderzocht hoe historische stadsmuren kunnen bijdragen aan klimaatadaptatie, vergroening en een aantrekkelijke openbare ruimte.

Deze voorbeelden laten zien dat verdedigingswerken als historische stedelijke structuur veel meer kunnen zijn dan erfgoed alleen. Met een beetje verbeeldingskracht kunnen de verdwenen muren en poorten bijdragen aan een gezonde, aantrekkelijke en toekomstbestendige stad. Ook in Haarlem biedt de historische structuur van de stadsmuur

inspirerende mogelijkheden voor nieuwe vormen van weerbaarheid, juist nu de auto langzaam uit de binnenstad verdwijnt.

Stel je het tracé van de verdwenen stadsmuren eens voor als een groene route voor wandelaars en fietsers, met extra bomen, ruimte voor wateropvang en volop plek voor natuur. Op plekken waar de muren verdwenen zijn, kan hun verloop weer zichtbaar worden gemaakt met licht, groenstroken of een wandelroute die de geschiedenis letterlijk volgt.

Waar plek is, kunnen ecologische muurdelen verrijzen waar planten, insecten en vogels een thuis vinden. Zo wordt het verleden een levend onderdeel van de stad van nu. En een muur kan nog veel meer zijn: een zitplek, een stadsnatuurpoort, een regenwatertuin of een klautermuur die verwijst naar het verdedigingsverleden van Haarlem.

De stadsmuren bieden kansen voor een verrassende verbinding tussen verleden en toekomst. Misschien zijn de Haarlemse stadsmuren grotendeels verdwenen, maar we kunnen ze nog steeds inzetten om onze stad weerbaar te maken. Het fundament daarvoor ligt er al eeuwen.

**SCAN DE CODE VOOR
DE WANDELING LANGS
VERDWENEN STADSMUREN**

Het Frans Loenenhofje is in 1607 gesticht door de rijke koopman Frans Loenen als huisvesting voor oudere vrouwen. De tuin is een restant van een kloostertuin en vormt het middelpunt van het hofje. De toegangspoort is gebouwd in 1625 in Hollandse renaissancestijl door stadsbouwmeester Lieven de Key. Bovenin zie je het wapen van Loenen, een onthoofde leeuw. In 1986 zijn alle woningen gemoderniseerd en samengevoegd, waardoor er nog tien woningen overbleven. In 2001 is het paviljoen in de tuin toegevoegd.

1

FRANS LOENENHOFJE

WITTE HERENSTRAAT 24

Zaterdag	09.00 - 17.00 uur
Zondag	09.00 - 17.00 uur

2

BRUININGSHOFJE

BOTERMARKT 9

Zaterdag	10.00 - 15.00 uur
Zondag	12.00 - 15.00 uur

Met vier huisjes is het Bruiningshofje één van de kleinste hofjes in Haarlem. Het is gesticht in 1610 door de doopsgezinde Jan Bruinink Gerritsz. Rond zijn huis en het achtererf van zijn weefwinkel kocht Gerritsz diverse huisjes op. Zo ontstond er een hofje met ruimte voor

zes bewoonsters. Vier van de woningen zijn in 1936 afgebroken en vervangen door twee nieuwe woningen. De overige twee woningen konden behouden blijven. In 1978 werden de woningen gemoderniseerd en samengevoegd.

TIP! Op 12 september geven jonge musici van Bloemendaal Barok en de Haarlemse vioolschool 2 concerten, om 13.00 uur en om 15.00 uur in de tuin van het Frans Loenenhofje. De musici hebben hier maandenlang onder leiding van Paul Medeiros en Joretta Witvliet naar toe gewerkt. De musici, ongeveer 12 in totaal, zijn van middelbare school leeftijd en bespelen diverse instrumenten. Het concertprogramma bestaat uit een combinatie van diverse solo-partijen en gezamenlijke stukken in combinatie met een Concerto Grosso: een 3 à 4-delig werk voor barokorkest waarin ook kleine solo's voorkomen. Het ensemble wordt begeleid op een klavecimbel. Dit programma is zeer geschikt voor gezinnen en jonge kinderen.

3

HOFJE VAN NOBLET

NIEUWE GRACHT 2

Zaterdag	10.00 - 17.00 uur
Zondag	Gesloten

Het Hofje van Noblet is gesticht in 1760 door Leonard Noblet. De twintig woningen van het hofje zijn gebouwd in de tuin van het woonhuis 'Haerlem en Spaargesigt', dat eigendom was van de familie Noblet. De bewoonsters van het hofje werden, in vergelijking met andere hofjes

in die tijd, rijk bedeed door de regenten. De regentenkamer bevindt zich in het hoofdgebouw van het hofje en heeft nog het originele goudleerbehang op de wanden zitten. In 2022 en 2023 is het hofje grondig gerestaureerd.

**Graag de privacy van de bewoners respecteren
door niet naar binnen te kijken bij de huizen in het hofje.**

4

HOFJE IN DEN GROENEN TUIN

WARMOESSTRAAT 23

Zaterdag	12.00 - 17.00 uur
Zondag	Gesloten

Hofje In den Groenen Tuin is gesticht in 1616 door Catharina Jansdochter, weduwe van Jacob Claeszoon van Schoorl, met als doel arme oude vrouwen onderdak te geven. In 1885 is het hofje herbouwd, waarbij een nieuwe statige toegang werd gebouwd aan de Warmoesstraat. Tijdens deze restauratie is het aantal huisjes teruggebracht van twintig naar

achtien. Ter gelegenheid van het 400-jarig bestaan is in 2016 een hofjespomp in de tuin geplaatst. Bekijk ook zeker de gevelsteen bij de achteruitgang (Lange Veerstraat 24).

“De woningen waren bestemd voor rooms-katholieke vrouwen vanaf 50 jaar. Zij woonden hier gratis.”

5

HOFJE WILLEM VAN HEIJTHUIJSEN

KLEINE HOUTWEG 135

Zaterdag	10.00 - 16.00 uur
Zondag	Gesloten

Dit hofje is gesticht in 1650 door Willem van Heijthuisen. Na zijn dood in 1650 werd de bouw van het hofje gerealiseerd. Er kwamen zes woningen die dubbel bewoond werden zodat er plaats kwam voor twaalf mannen en vrouwen. Maar het duurde niet lang of ook dit hofje werd uitsluitend door vrouwen bewoond.

Rechts van de ingangspoort was vroeger de regentenkamer. Daar heeft lange tijd een portret van de stichter, geschilderd door Frans Hals, gehangen. Omdat het in slechte staat verkeerde werd het in 1869 voor 4124 gulden verkocht. Van het schilderij is eerst een kopie gemaakt.

6

ZUIDERHOFJE

ZUIDERSTRAAT 12

Zaterdag	10.00 - 17.00 uur
Zondag	10.30 - 17.00 uur

Het Zuiderhofje is in 1640 gesticht door het echtpaar Jacques van Damme en Elisabeth Blinkvliet. Het telde veertien woningen voor doopsgezinde vrouwen. De namen van het echtpaar mochten, vanuit de doopgezinde overtuiging, niet verbonden worden aan het hofje. Daarom werd het Zuiderhofje vernoemd naar de straat waar het hofje zich bevindt. In 1891 moest het hofje volledig herbouwd worden met een hoofdgebouw aan de straatzijde, een regentenkamer, een woning voor de opzichteres en woningen aan de binnentuin.

TIP!

De regentenkamer is geopend en te bezoeken. Bewoonsters en regenten vertellen graag over het wonen in het Zuiderhofje (het wonen toen en het wonen nu).

7

WIJNBERGSHOFJE

BARREVOETESTRAAT 4

Zaterdag 11.00 – 16.00 uur
Zondag Gesloten

Het Wijnbergshofje is vermoedelijk in 1652 verbouwd tot hofje. Voor die tijd was het in gebruik als vermaan- of predikhuis (kerk) van de Hoogduitse Doopsgezinde Gemeente. De gevelsteen draagt het jaartal 1662 maar de nog bewaarde lijst van regenten begint pas bij het jaartal 1673. Het hofje is in 1872 herbouwd. Het achterhuis met de oorspronkelijke regentenkamer stond al geruime tijd op de Rijksmonumentenlijst. Pas in 1999 zijn de negen nog aanwezige huisjes aangewezen als rijksmonument.

8

LUTHERS HOFJE

WITTE HERENSTRAAT 22

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 13.00 - 17.00 uur

Het Luther's Hofje is rond 1615 gesticht door de Lutherse Kerk als huisvesting voor oudere vrouwen. Ooit waren de bewoners, zoals de naam al doet vermoeden, lutheranen. Tegenwoordig benoemt de kerkenraad van de Lutherse Kerk alleen nog maar het hofjesbestuur. De eerste vier woningen zijn pal tegen de Lutherse Kerk aangebouwd. Hiervan zijn de daken verlaagd om de lichtinval in de kerk te behouden. Uniek in dit hofje is de stenen buitenpreekstoel die vastzit aan de regentenkamer.

9

BROUWERSHOFJE

TUCHTHUISSTRAAT 8A

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag Gesloten

In 1472 is het Brouwershofje gesticht door Jacob Roeperszoon en zijn zus Katharina. Het Brouwershofje, dat ruimte bood voor 22 arme vrouwen die te oud waren om in de brouwerij te werken, werd beheerd door het Brouwersgilde. Het hofje werd tijdens de grote stadsbrand van 1576 verwoest en in 1586 herbouwd. Op het gietijzeren hek is de datum van herbouw aangegeven. Met de herbouw werd het aantal woningen teruggebracht naar acht woningen. Bij de laatste renovatie in 1987 zijn de acht huisjes samengevoegd tot vier woningen.

10

HOFJE VAN LOO

BARREVOETESTRAAT 7

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

Het Hofje van Loo is in 1489 gesticht door stadsbestuurder Symon Pieterszoon van Loo en zijn vrouw Godelt Willemsdochter. Later is het hofje overgedragen aan het Sint Elisabeths Gasthuis. Het hofje was ommuurd en toegankelijk via een poort. Bij verbreding van de Barrevoetsteeg in 1885 is de voorzijde met huizen afgebroken, waardoor de binnentuin nu alleen nog maar door een hek van de straat wordt gescheiden. Het wapen van de Heilige Elisabeth met drie kronen kun je nog terugvinden op de waterpomp.

11

HOFJE VAN BAKENES

INGANG VIA STEEGJE AAN
DE BAKENESSERGRACHT
(TUSSEN NR 64 EN 68)

Zaterdag	10.00 - 17.00 uur
Zondag	12.00 - 17.00 uur

Het hofje van Bakenes is het oudste nog bestaande hofje in Nederland en werd in 1395 door de weduwe van Dirck van Bakenes gesticht. Het hofje was bedoeld voor alleenstaande, oude vrouwen die niet zelfstandig konden wonen. Er waren 14 kleine woningen die 'camers' werden genoemd. In het hofje is er door de eeuwen heen veel verbouwd. Zo werden twee hofjeswoningen gebruikt om een regentenkamer en keuken te maken. Echter, het historische karakter van het hofje is altijd behouden gebleven. Niet alleen door de mooie gevelsteen, maar onder andere ook door de waterpomp in de binnentuin.

12

GRAVINNEHOF

SPAARNE 100 - 102

Zaterdag	09.00 - 17.00 uur
Zondag	Gesloten

Het Gravinnehof is een hofje van de 21^e eeuw. Op initiatief van de gemeente Haarlem is samen met de Stichting Haarlemse Hofjes in 1991 een architectuurprijs uitgeschreven. Aanleiding hiervoor was het 750-jarig bestaan van de stad. De opgave was om een nieuw '21^e-eeuws

hofje' te bouwen op het voormalig parkeerterrein tussen de Gravinnesteeg en de Helmbrekerssteeg. Dolf Floors maakte het winnende ontwerp. Door de muur langs het Gravinnehof is een 'binnentuin' ontstaan. Opvallend bij binnenkomst is de prachtige plafondschildering van Gijs Fieling.

13

REMONSTRANTS HOFJE

URSULAstraat 16

Zaterdag	Gesloten
Zondag	11.00 - 16.00 uur

Het Remonstrants Hofje is in 1773 gesticht door de vermogende koopvrouw Isabella van Leeuwarden. Het hofje was bedoeld voor ongehuwde vrouwen van de remonstrantse gemeente. Er zijn nog sporen van het voormalige Ursulaklooster terug te vinden, waaronder

de afgebroken toren van de kloosterkapel en enkele gotische gewelven. Bijzonder is dat alle woningen een verdieping hebben, terwijl de meeste hofjes alleen gelijkvloerse woningen hebben. Op nummer 4 van de Ursulastraat vind je de gevelsteen met de Heilige Ursula.

WEEK VAN HET DUURZAAM ERFGOED

Hoe maken we ons erfgoed klaar voor de toekomst? Tijdens de Week van het Duurzaam Erfgoed staat dit jaar de warmtetransitie centraal. Eigenaren, erfgoedprofessionals, beleidsmakers en gemeenten gaan met elkaar in gesprek over de verduurzaming van monumenten en historische gebouwen. Daarbij komen vragen aan bod als: wat kunnen eigenaren zelf doen om de energietransitie te versnellen, welke rol spelen gemeenten en hoe kunnen historische stads- en dorpskernen stap voor stap aardgasvrij worden?

Gedurende deze week worden uiteenlopende activiteiten georganiseerd waarin kennis, praktijkervaringen en innovatieve oplossingen worden gedeeld. De focus ligt op het duurzaam beheren en toekomstbestendig maken van erfgoed, met respect voor de historische waarde van gebouwen. Want monumenten en historische panden kunnen niet alleen behouden blijven voor volgende generaties, maar ook een voorbeeldrol vervullen in de warmtetransitie.

**MEER
INFORMATIE
OVER HET
PROGRAMMA**

Woon jij in een gemeentelijk monument in Haarlem? Laat dit zichtbaar zien met een officieel monumentenschildje! Je kunt deze eenvoudig en kosteloos aanvragen via erfgoed@haarlem.nl.

Wist je dat Haarlem meer dan 1.200 gemeentelijke monumenten telt? Daarmee behoort de stad tot de rijkste erfgoedgemeenten van Nederland. Met een schildje draag je bij aan de herkenbaarheid en waardering van dit bijzondere erfgoed.

14

BOEZEMGEMAAL SPAARNDAM

POL 52, SPAARNDAM-WEST

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag Gesloten

Het boezemgemaal Spaarndam is één van de vier grote gemalen van Rijnland die het water vanuit de boezem afmaakt op het buitenwater. Het gemaal dateert uit 1845, toen zorgden stoommachines nog voor de aandrijving van de schepraders. In 1936 werden deze machines vervangen voor dieselmotoren. Sinds 2018 werkt het boezemgemaal met energiezuinige elektromotoren. Door gebruik te maken van minder en schonere energie levert het Hoogheemraadschap van Rijnland een bijdrage aan een betere toekomst. De bijzondere schepraders zijn gebleven.

“Het water komt via de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder, het Spaarne en de Mooie Nel bij het gemaal. Via Boezemkanaal Spaarndam stroomt het water via Zijkanaal C naar het Noordzeekanaal.”

15

MOLEN DE HOMMEL

HOMMELDIJK 20

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

Om de Kleine Polder onder Haarlemmerliede en Spaarnwoude te bemalen, werd in 1879 De Hommel (of Kleine Molen) gebouwd. Deze poldermolen van het type grondzeiler werd in 1944 onklaar gemaakt, omdat de Duitse bezetter de Grote en Kleine Polder onder water wilde hebben. In 1967 sloeg de bliksem in de molen en brandde hij gedeeltelijk af. De molen werd in 1972 gerestaureerd

door molenmaker Fray. Na het herstel werd de molen in delen weer teruggeplaatst op zijn fundering en ter plekke verder draaivaardig gemaakt.

TIP!

Ook lekker, op Molen de Hommel worden er tot 16.00 uur pannenkoeken gebakken en zijn koffie, thee en fris verkrijgbaar.

16

MOLEN DE VEER

PENNINGSVEER 35

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

Molen De Veer, een achtkante molen van het type grondzeiler, is in 2001 gebouwd en eigendom van Recreatieschap Spaarnwoude. Het is de opvolger van de in 1701 gebouwde molen die in 1998 door een brand is verwoest.

Deze molen was ooit nodig om de Veerpolder droog te houden. Tegenwoordig draait de molen bij voldoende wind en kun je hem tussen 1 april en 1 oktober op zondagen bezoeken.

Molen De Eenhoorn is een houtzaagmolen, ook wel een paltrokmolen genoemd. Deze naam is ontleend aan zijn silhouet, dat op een paltrok lijkt: een mouwloze mantel of cape voor mannen. Oorspronkelijk was deze paltrokmolen uitgerust met vier in plaats van de drie gebruikelijke zaagramen. Later is het achterste zaagraam weggehaald om het vervolgens horizontaal op de zolder mee te laten draaien als pompraam. De Eenhoorn heeft als enige van de vijf nog bestaande paltrokken in Nederland een loopbrug aan beide kanten van de stelling.

17

PALTROKMOLEN DE EENHOORN

ZUID-SCHALKWIJKERWEG 6F
(NAAST NR. 2 VIA JAAGPAD)

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

18

MOLEN DE ADRIAAN

PAPENTORENVEST 1A

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 11.00 - 17.00 uur

Molen De Adriaan is een achtkantige stellingsmolen uit 1779 en gebouwd door Adriaan de Boois. De Amsterdamse ondernemer bouwde zijn molen bovenop een oude verdedigingstoren. De molen heeft diverse functies gehad, waaronder het malen van tufsteen tot tras. In 1802 werd de molen omgebouwd tot tabaksmolen en in 1853 tot een korenmolen. De molen is 1932 afgebrand, maar uiteindelijk in 2002 herbouwd. Nu is het een museum en kun je er trouwen. Bij voldoende wind draait de molen.

TIP!

Ook lekker: bij molen van de Schoterveenpolder worden tot 16.00 uur pannenkoeken gebakken en zijn koffie, thee en fris verkrijgbaar.

19

MOLEN VAN DE SCHOTERVEEN- POLDER

SCHOTERVEENPOLDER 1
(TOEGANG VIA JAN HARINGSTRAAT)

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

De Molen van de Schoterveenpolder is omstreeks 1635 gebouwd. Deze poldermolen van het type wipmolen bemaalde oorspronkelijk de Schoterveenpolder via een lange voorboezem op het Noorder Spaarne. Hoewel de molen maalvaardig is, is er van de polder nog weinig over, waardoor van echt malen geen sprake meer is. In het najaar van 2020 is de molen stilgezet en is er een nieuwe koningspil geplaatst. Ook zijn de kammen van het bovenwiel vernieuwd.

20

FRIESE MAATKAST 'VERTROUWEN' UIT 1908

SPAARNE THV TEYLERS MUSEUM

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 11.00 - 17.00 uur

De Vertrouwen is een Friese maatkast en varend monument met een rijke geschiedenis. Het schip werd oorspronkelijk gebouwd als zeilschip, maar werd in 1958 gemoderniseerd met een motor. Tot 1978 bleef het actief in de vrachtaart en werd daarna door Stichting Vertrouwen aangekocht en verbouwd tot vakantieschip voor eenoudergezinnen

en mensen voor wie een vakantie niet vanzelfsprekend was. Tegenwoordig heeft de Vertrouwen opnieuw een maatschappelijke functie. Het schip is in gebruik als wachtschip en moederschip voor waterscoutinggroep Scouting Kon-Tiki in Haarlem, waar het dient als uitvalsbasis voor kampen en activiteiten op en rond het water.

21

SEINWEZEN

KINDERHUISSEL 1
(D T / M J)

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag Gesloten

De hoofdwerkplaats voor de afdeling Seinwezen van de Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij (HIJSM) werd gebouwd in 1914-1915. Dit was een onderafdeling van de dienst Weg & Werken, die het onderhoud van seinen verzorgde. In het gebouw kwamen onder meer

een bankwerkerij, een smederij, een instrumentmakerij en enkele magazijnen. De zakelijkrationele architectuurstijl met veel lichttoetreding benadrukt de industriële functie. Een opzet die ook in het huidige gebruik als werkplek- en vergaderlocatie goed van pas komt.

22

OCEANS / COPPER BRANCH

GONNETSTRAAT 26

Zaterdag 10.00 - 16.00 uur
Zondag 12.00 - 16.00 uur

Dit industriële erfgoed biedt tegenwoordig plek voor een duurzame ondernemerscommunity en restaurant, maar is oorspronkelijk gebouwd als een farmaceutische fabriek. In 1937 opende de Koninklijke Fabrieken v/h Brocades-Stheeman & Pharmacia uit Meppel een vestiging in Haarlem. Het bedrijf produceerde geneesmiddelen, farmaceutische preparaten, verbandstoffen, medische en farmaceutische instrumenten, en

divers glas en aardewerk voor farmaceutisch gebruik. Het moderne pand is ontworpen door architect Andries Baart. Opvallend zijn de helderrode baksteen van de gevel, de kozijnen van staal en de overstekende betonnen daklijst. In 2011 werd het pand aangewezen als gemeentelijk monument, zodat dit voorbeeld van industriële architectuur uit de jaren 30 beschermd blijft.

23

VIJFHUIZER MOLEN

RINGVAARTPAD 9

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

Aan de Ringvaart van de Haarlemmermeer, vlak bij de brug naar Vijfhuizen, staat de Vijfhuizer Molen. Deze poldermolen is in 1874 gebouwd ter vervanging van de in 1859 afgebrande molen. Zo kon de Vijfhuizerpolder bemaald blijven worden. De

rietgedekte acht-kantige molen is van het type grondzeiler, waarvan de wieken een vlucht hebben van ruim twintig meter. Sinds de opheffing van de Vijfhuizerpolder is de molen niet meer in gebruik, maar nog wel draaivaardig.

TWEE BUREN, TWEE VORMEN VAN VEERKRACHT

Erfgoed is geen teer vaasje dat je achter glas bewaart. Het is geen stilstaand beeld uit het verleden, maar het leeft en beweegt mee met de tijd. Gebouwen die de eeuwen trotseren zijn zelden onveranderd gebleven; ze zijn meegegroeid, aangepast en opnieuw uitgevonden. Daarin schuilt juist hun kracht, in het vermogen om zich steeds opnieuw aan te passen aan nieuwe omstandigheden.

De waarde van erfgoed zit niet alleen in de schoonheid van de gebouwen zelf, maar ook in de verhalen die de gebouwen met zich meedragen en die ons verbinden met het verleden. Met de mensen die hier eerder woonden en werkten, hier eerder leefden.

Ook alledaagse winkelstraten zitten vol met zulke verhalen. Want interieurs maken plaats voor nieuwe concepten en functies veranderen, maar de verhalen blijven. Je moet alleen iets beter kijken. Dan zie je dat indrukwekkende geschiedenissen schuilgaan achter de gevels. Geschiedenissen van families en ondernemingen, van leven in andere tijden.

Midden in het levendige winkelhart van Haarlem staan twee burenen die op het eerste gezicht nauwelijks méér van elkaar kunnen verschillen: drogisterij Van der Pigge aan de Gierstraat en het voormalige warenhuis van V&D.

De één klein en eigenzinnig, de ander groots en volop aanwezig. Ze laten allebei op hun eigen unieke manier zien hoe erfgoed kan standhouden en dat veerkracht verschillende gezichten kan hebben.

Van der Pigge is het verhaal van onveranderlijkheid als strategie. Weliswaar onbedoeld, maar toch. Toen Anton van der Pigge in 1849 zijn 'Affaire in Droogerijen' opende, was het een eenvoudig winkeltje met getimmerde kasten, stopflessen en tonnetjes. En toen in de jaren twintig van de 20^e eeuw grootwinkelbedrijf Vroom & Dreesmann een heel huizenblok opkocht om een modern warenhuis te bouwen, weigerde de nieuwe eigenaar Van Os zijn pand te verkopen. Niet uit nostalgie, maar uit zakelijk instinct.

Het warenhuis werd eromheen gebouwd en het resultaat is tot op de dag van vandaag zichtbaar: een klein, oud pandje, omsloten door een

Vroom & Dreesmann en Van der Pigge aan de Gedempte Oude Gracht, Jos Fielmich, 1949

moderne reus. Een van de meest bijzondere stadsgezichten van Haarlem.

Die koppigheid bleek een goede strategie. Het oorspronkelijke interieur uit 1849 staat er nog steeds: de groen geschilderde kasten, de toonbank, de opgezette krokodil en de zeeslangen uit de verzameling van Anton van Os. Niet als museumstuk, maar als levende winkel. Juist de weigering om mee te gaan in de modernisering van de stad heeft Van der Pigge gemaakt tot wat het nu is: een authentiek concept dat naadloos aansluit bij wat de hedendaagse consument zoekt. Zo werd, onbedoeld, het beschermen van erfgoed de beste strategie voor de toekomst.

Het voormalige V&D-pand vertelt een ander verhaal. Ontworpen door Jan Kuijt en geopend in 1934, was het een toonbeeld van een modern winkelbedrijf: groot, vooruitstrevend

en gebouwd met vertrouwen in de toekomst. Decennialang was het een centraal punt in de stad. Maar na het faillissement van V&D in 2015 verloor het gebouw zijn functie. Pogingen tot herstart bleken tijdelijk en het lege pand bleef achter als een verzameling herinneringen. Inmiddels wordt er hard gewerkt aan een nieuwe bestemming van het gebouw, een mix van wonen, werken en winkelen. En daarmee aan een nieuwe toekomst.

Deze twee burenen gingen totaal verschillend om met verandering. En het is misschien wel juist het contrast dat dit stukje Haarlem zo bijzonder maakt. Veerkrachtig erfgoed kent geen vaste formule. Soms zit het in de weigering om te veranderen. Soms in het vermogen om een nieuwe bestemming te vinden, zonder de ziel van een pand te verliezen. Laten we hopen dat deze twee, elk op hun eigen manier, tot in de eeuwigheid naast elkaar blijven staan.

24 FRANS HALS MUSEUM

GROOT HEILIGLAND 62

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 11.00 - 17.00 uur

Wat nu het Frans Hals Museum is, deed eerst dienst als oudemannenhuis en daarna (vanaf 1809) als weeshuis. In 1908 kocht de gemeente de panden om er de kunstcollectie van de stad Haarlem te exposeren. Grote delen van het oudemannenhuis werden gesloopt en opnieuw gebouwd in de vroeg 17^e eeuwse stijl. Vanaf 1913 kreeg het gebouw een museale functie: het Frans Hals Museum, vernoemd naar de beroemdste Haarlemse schilder uit de 17^e eeuw.

TIPS! Tijdens de Open Monumentendagen zijn er tussen 13.00 uur en 16.00 uur gratis rondleidingen te volgen. Ieder kwartier start er een rondleiding. De rondleiding duurt ongeveer 20 minuten en inschrijven is niet nodig.

25

DE WAAG

SPAARNE 30 ROOD

Zaterdag 13.00 - 17.00 uur
Zondag 13.00 - 17.00 uur

Niet te missen aan het Spaarne is De Waag, rond 1598 gebouwd onder leiding van stadsarchitect Lieven de Key. Tot 1915 was het de plek waar goederen werden gewogen en verkocht. Op de verdieping waren lange tijd gildekamers. Twee gevels van het gebouw in renaissancestijl, opgetrokken uit Belgisch kalksteen met rondboog- en kruisvensters, zijn bijna identiek. Tegenwoordig is op de begane grond een café gevestigd en op de eerste etage zetelt sinds 1841 kunstenaarsvereniging KZOD.

De Vleeshal, ontworpen door Lieven de Key in de 17e eeuw, herken je meteen aan de trapgevel met de opvallende ornamenten van schapen- en ossenkoppen. In de 19e eeuw sloot de Vleeshal als opslag van marktwaren. Inmiddels heeft de kelder, net als de rest van het gebouw, een museale functie gekregen. Het Archeologisch Museum Haarlem is tegenwoordig gevestigd in de kelder. Je kunt er oude bodemvondsten ontdekken die een schat aan informatie over het verleden van de stad representeren.

TIPS!

Doe mee met de kinderspeurtocht over monumenten in Haarlem.

26

ARCHEOLOGISCH MUSEUM (VLEESHAL)

GROTE MARKT 18K

Zaterdag 12.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

27

TEYLERS MUSEUM

SPAARNE 16

Zaterdag	10.00 - 17.00 uur
Zondag	10.00 - 17.00 uur

Het Teylers Museum is het eerste en oudste museum van Nederland. Nergens anders in de wereld vind je zo'n authentiek 18^e-eeuws museum als hier. Het museum is genoemd naar Pieter Teyler van der Hulst (1702- 1778), een vermogende Haarlemse zijdefabrikant en bankier. Als man van de Verlichting bepaalde hij in zijn testament dat zijn vermogen onder meer besteed zou worden aan de bevordering van kunst en wetenschap. Na zijn dood werd achter zijn woning in de Damstraat een 'boek- en konstzael' gebouwd. Deze Ovale Zaal, naar een ontwerp van Leendert Viervant, werd in 1784 opengesteld voor bezoekers en is sindsdien vrijwel onveranderd gebleven. Eind 2021 is Teylers woonhuis, een uniek Rijksmonument, na een grondige restauratie geopend voor het publiek als nieuwe vleugel aan het museum.

TIP! Tijdens Open Monumentendagen kun je meer te weten komen over het prachtige pand en de collecties én zijn ook delen van het museum te bezichtigen die normaliter voor het publiek gesloten zijn, zoals de historische Bibliotheek.

***LET OP!** De eerste verdieping van het monumentale gebouw, waar de Bibliotheek zich bevindt, is alleen via de trap toegankelijk. De begane grond van het museum en van het Pieter Teylers Huis zijn wel volledig toegankelijk voor mensen die slecht ter been zijn of gebruik maken van een rolstoel.

28

MUSEUM VAN DE GEEST HAARLEM

SCHOTERSINGEL 2

Zaterdag	11.00 - 17.00 uur
Zondag	11.00 - 17.00 uur

Museum van de Geest | Haarlem is gevestigd in het voormalige Pest-, Dol-, en Leprooshuis van de stad Haarlem. Het pand heeft 700 jaar lang onderdak geboden aan 'melaatsen, gekken, onaan- gepasten, alcoholici, hoeren met syfilis, dementerende ouderen, zwervers, mensen in crisis'. Het oudste gedeelte is de kapel uit de 14^e eeuw. Veel oude elementen in het gebouwencomplex zijn bewaard gebleven, zoals de Regentenkamer uit 1756 met geschilderd behang en een originele dolcel uit de 16^e eeuw. Tegenwoordig ontdek je in het monumentale pand het kunstwerk tussen je oren. De toewijding ligt nog steeds bij geestelijk welzijn, maar als museum gebeurt dat op een andere manier.

TIP! Sluit op zondagmiddag aan bij een instaprondleiding en kom meer te weten de historie van het monument en het museum.

29

ABC ARCHITECTUURCENTRUM

GROOT HEILIGLAND 47

Zaterdag 12.00 - 17.00 uur
Zondag 13.00 - 17.00 uur

ABC Architectuurcentrum is samen met Verwey Museum Haarlem gevestigd in een deel van het voormalige Sint Elisabeth Gasthuis (of Groote Gasthuis) uit 1581. Dit gasthuis werd tussen 1350 en 1450 gesticht ten behoeve van de zorg voor zieken en armen. De eraan vastliggende gasthuisjes werden tussen 1608 en 1616 gebouwd en boden onderdak aan proveniers. In het ABC Architectuurcentrum worden diverse aspecten op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschap, interieur, fotografie, beeldende kunst en tuinarchitectuur belicht.

31

VERWEY MUSEUM HAARLEM

GROOT HEILIGLAND 47

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

In Verwey Museum Haarlem, waar je nu alles ontdekt over de geschiedenis van Haarlem, bevond zich vroeger het voormalig Sint Elisabeth of Groote Gasthuis. De aangrenzende proveniershuisjes (63 t/m 85) behoorden ook tot het gasthuis. De inkomsten uit de verhuur van deze huisjes dekten onder meer de kosten van het gasthuis. Voor de uitbreiding van het gasthuis in 1931 zijn de huisjes, op de voorgevels na, afgebroken. De oude toegangspoort van het gasthuis aan het Groot Heiligland dateert nog uit de 17^e eeuw.

30

DE VISHAL

GROTE MARKT 20

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 14.00 - 17.00 uur

In de middeleeuwen was op de huidige plek van de Vishal een begraafplaats. De vooraanstaanden van de stad en de rijke burgers werden in de kerk begraven, buiten lagen de armen en de terechtgestelden op het dievenkerkhof. Op verschillende markten in de stad werd in die tijd in de open lucht vis verkocht. Omwille van stank- en hygiënemaatregelen besloot men in 1524 een vismarkt met vaste visbanken

te bouwen. Een voorloper van de Vishal, direct naast het kerkhof. In de loop van de 18^e eeuw ging de vishandel in Haarlem achteruit en raakte de Vishal in verval. De huidige hal uit 1769 gebouwd op het kerkhof, bleef in gebruik als vismarkt tot aan de Tweede Wereldoorlog. In 1995 werd de Vishal officieel overgedragen aan de kunstenaarsvereniging en groeide uit tot een expositieruimte met landelijke bekendheid.

VERBORGEN VERHALEN VAN HET VERLEDEN

Dat monumenten en historische plekken zich steeds opnieuw aanpassen aan veranderende tijden, laat zien hoe veerkrachtig erfgoed is. Ook in Haarlem zie je die veerkracht overal terug. In gebouwen, straten en verhalen komen verschillende lagen van het verleden samen. Samen vormen ze het levend erfgoed, dat blijft meebewegen met de tijd.

Die veerkracht betekent echter niet dat behoud alleen voldoende is. Minstens zo belangrijk is het om de verhalen achter erfgoed te blijven vertellen en door te geven. Zonder die aandacht kan de samenhang tussen plaats, verhaal en herinnering langzaam vervagen. Dit proces wordt ook wel dissociatie genoemd: het risico dat historische contexten en verschillende perspectieven uit beeld raken, terwijl juist die verhalen ons helpen de stad en haar geschiedenis beter te begrijpen.

Het koloniale en slavernijverleden van Haarlem is hiervan een duidelijk voorbeeld. Deze geschiedenis is onlosmakelijk verbonden met gebouwen en plekken in de stad, maar is vaak niet direct zichtbaar. Juist de verhalen achter deze plekken maken die verborgen geschiedenis weer tastbaar en geven bekende locaties een nieuwe betekenis. Door deze perspectieven zichtbaar te maken, ontstaat een completer, rijker en inclusiever beeld van de stad.

Tijdens Open Monumentendagen 2026 is er daarom niet alleen aandacht voor het fysieke behoud van monumenten en structuren, maar ook voor de verhalen die ze met zich meedragen. Door verborgen en minder bekende geschiedenissen onder de aandacht te brengen, ontdek je hoe veelzijdig en veerkrachtig het erfgoed van Haarlem is. Het vertelt niet alleen waar we vandaan komen, maar nodigt ook uit om met een andere, bredere blik naar de stad te kijken.

Een goed voorbeeld van hoe deze verhalen zichtbaar gemaakt kunnen worden, is de wandeling van Sporen van Slavernij Haarlem. Tijdens deze stadswandeling worden deelnemers meegenomen langs verschillende plekken die verbonden zijn met het koloniale en slavernijverleden van Haarlem. Niet alleen bekende gebouwen komen daarbij aan bod, maar juist ook locaties waarvan de historische betekenis minder zichtbaar is geworden in het huidige straatbeeld.

De wandeling laat zien hoe nauw deze geschiedenis verweven is met de stad en haar bewoners. Verhalen over handel, bestuur, persoonlijke betrokkenheid en verzet geven gebouwen en plekken een extra betekenislaag. Hierdoor wordt een verleden zichtbaar dat vaak onopgemerkt blijft, maar nog altijd onderdeel uitmaakt van de geschiedenis van Haarlem.

Juist door deze verhalen te delen en te verbinden aan concrete locaties, wordt de veerkracht van erfgoed zichtbaar. Erfgoed bestaat immers niet alleen uit stenen en monumenten, maar ook uit de herinneringen, perspectieven en verhalen die eraan verbonden zijn. Door ook minder bekende geschiedenissen een plek te geven, ontstaat een completer beeld van de stad en blijft erfgoed relevant voor tegenwoordige en toekomstige generaties.

**MELD JE HIER
AAN VOOR DE
WANDELING**

¹ Dissociatie | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

32

VEREENIGDE DOOPSGEZINDE KERK GEMEENTE HAARLEM

FRANKESTRAAT 24

Zaterdag
Zondag

10.30 - 16.00 uur
Gesloten

Het kerkgebouw van de Vereenigde Doopsgezinde Gemeente Haarlem stamt uit 1683. Al is het in plaats van een kerkgebouw misschien beter om te spreken over een kerkcomplex. Achter de deuren van deze 'Grote Verma-ning' onthult zich namelijk een verrassende aaneenschakeling van gangen en kamers. Oorspronkelijk kon je de kerk alleen binnen via twee smalle steegjes in de Peuzelaarsteeg. Later kwam er een poort in de Frankestraat en de Grote Houtstraat. Bijzonder is het orgel en de binnentuin van de kerk.

TIPS!

- *Acteurs in historische kostuums leiden bezoekers rond door de kerkzaal en stijlkamers.*
- *Hier is de tentoonstelling WUS! te zien, waarin fotograaf Ilvy Njokiktjen een diverse groep 80-plussers portretteert. De expositie laat ouderen zelf aan het woord en biedt een genuanceerd en positief beeld van het leven op latere leeftijd.*
- *Naast De Gang is lunchroom/cadeauwinkel De Wereld van Jansje open voor lunch, koffie of thee met taart.*

In 1935 kreeg architect H.T. Zwijs de opdracht om voor de parochie van St. Anna een kerkgebouw te ontwerpen met onder andere een pastorie, kosterij en aanpalende woningen. Een uitdaging, aangezien er weinig ruimte was aan de Kinderhuissingel. De bouw werd uiteindelijk in 1937-1938 gerealiseerd, waarbij de kerkruimte op de verdieping werd geplaatst. Op deze manier werd ook de traditie van de oude zolderkerk behouden. Bijzonder aan het interieur is het orgel dat rond 1785 door J.P. Kunckel is gemaakt.

TIP! Loop mee met één van de rondleidingen door vrijwilligers.

33

OUD-KATHOLIEKE KERK HH. ANNA EN MARIA

KINDERHUISSEL 76

Zaterdag
Zondag

10.30 - 15.30 uur
Gesloten

34

GROTE OF ST.-BAVOKERK

GROTE MARKT 22

Zaterdag
Zondag

10.00 - 17.00 uur
13.00 - 17.00 uur

De Grote of St.-Bavokerk, een laat-gotische kruiskerk, werd gebouwd tussen 1370 en 1540 op de plaats van een in de 14^e eeuw afgebrande kleinere kerk. De kerk wordt ook wel 'Jan met de hoge schouders' genoemd. De toren is namelijk aan de kleine kant in verhouding tot de rest van het gebouw. In de kerk kun je de grafstenen van Frans Hals en Pieter Teyler bezichtigen. Ook zie je hier het beroemde Christian Mullerorgel, waar Mozart als kind nog op speelde.

35

BEGRAAFPLAATS KLEVERLAAN

KLEVERLAAN 7B

Zaterdag
Zondag

Gesloten
10.00 - 16.00 uur

Begraafpark Kleverlaan is aangelegd naar ontwerp van J.D. Zocher jr. nadat hij in 1828 zijn buitenplaats hier, het Huis te Akendam, aan de gemeente Haarlem had verkocht. In 1832 vond de eerste begrafenis plaats. Dichtbij de hoofdingang staat het grafmonument voor Jaap Eden, veelvuldig wereldkampioen schaatsenrijden en wielrennen. Aan de oostzijde staat het

monument van architect C. Outshoorn met diens portret in reliëf. De aula, een neoclassicistisch gebouw met Dorisch tempelfront, dateert uit 1893 en is ontworpen door stadsarchitect Jacques Leyh; in het fronton zie je de beelden van de drie schikgodinnen. Op een eilandje ligt een aparte Joodse begraafplaats. Aan de noordzijde bevindt zich het rooms-katholieke deel met een neogotische kapel.

37

REMONSTRANTSE KERK

PRINS HENDRIKSTRAAT 1
(ROLSTOELINGANG ORANJEKADE 1)

Zaterdag
Zondag

14.00 - 17.00 uur
Gesloten

De Remonstrantse Kerk dateert uit 1887 en is gebouwd naar ontwerp van A. van der Steur jr. De stijl is neorenaissance met oranjeleukende bakstenen die worden afgewisseld door in kunstzandsteen uitgevoerde 'speklagen'. De lezenaar op

de preekstoel en het houtsnijwerk aan weerszijden van het orgelfront zijn afkomstig uit de oude remonstrantse schuilkerk. Sinds 1976 is de Remonstrantse Kerk ook het onderkomen van de Vereniging van Vrijzinnige Hervormden in Haarlem.

36

R.K.H. ADEL- BERTUSKERK

RIJKSSTRAATWEG 28

Zaterdag
Zondag

10.00 - 17.00 uur
Gesloten

De R.K.H. Adelbertuskerk en het bijhorende parochiehuys op de hoek van de Rijksstraatweg en de Zaanenstraat is voor Haarlemmers een bekende verschijning. De kerk werd tussen 1920 – 1929 gebouwd in neogotische stijl naar ontwerp van architect Jos Margry. Opvallend

zijn de gebrandschilderde glas-in-lood ramen en de gewelven van bakstenen ribben met gestucte velden. Ook heeft de kerk twee fraaie orgels. De muurschilderingen laten voorstellingen zien uit het leven van St. Liduina, de heilige aan wie de kerk oorspronkelijk gewijd is.

38

WAAELSE KERK

BEGIJNHOF 28

Zaterdag
Zondag

12.00 - 17.00 uur
12.00 - 17.00 uur

De Waalse Kerk, beter bekend als de Begijnkerk, dateert uit ongeveer 1270. Het is het oudste en nog (deels) bestaande kerkgebouw in Haarlem. Bij de stadsbrand in 1347 heeft de kerk grote schade opgelopen, maar de kerk werd al in 1348 hersteld. De kerk is in de

middeleeuwen een paar keer veranderd (de toren is in 1398 gebouwd) en onlangs uitvoerig gerestaureerd en in volle glorie hersteld. Bewonder in de kerk ook zeker de oudste muurschildering van Haarlem: een afbeelding van de drie Maria's op paasmorgen.

39

KERK VAN DE HER- STELD APOSTOLISCHE ZENDINGGEMEENTE

JACOBIJNESTRAAT 15

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag Gesloten

Het pand aan de Jacobijnestraat is nu in gebruik als kerkgebouw, maar oorspronkelijk gebouwd als schoolgebouw. Het bouwjaar van het pand is 1868, wat terug te zien is op de gevelsteen. In 1925 wordt de school

gekocht door de Apostolische Zending die het transformeert tot kerk. Eerder had de Hersteld Apostolische Zendinggemeente (opgericht in 1879) geen eigen onderkomen, maar zwierf van huurpand naar huurpand.

40

NIEUWE GROEN- MARKTKERK

NIEUWE GROENMARKT 14

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

De Groenmarkt kerk werd in 1844 gebouwd ter vervanging van een schuilkerk in de Damsteeg. De kerk werd gesticht door de Franciscanen; afbeeldingen van hun stichter Franciscus van Assisi en Antonius van Padua zijn op verschillende plaatsen in de kerk te vinden. Hoewel de Franciscanen Haarlem in 1984 verlieten, bleef de rooms-katholieke parochie bestaan. Sinds 2025 is het gebouw in gebruik bij een jonge protestants-

evangelische gemeenschap. De kerk, officieel gewijd aan Antonius van Padua, werd ontworpen door hofarchitect Tieleman Franciscus Suys. Het gebouw is een fraai voorbeeld van neoclassicistische architectuur, met een rijk barok interieur. Blikvanger is het hoofdaltaar met engelen, ontworpen door de Antwerpse beeldhouwer Pieter Jozef de Cuyper. Bijzonder zijn ook de twee galerijen: galerijkerken zijn in Nederland zeldzaam en maken de Groenmarkt kerk architectonisch uniek.

41

LUTHERSE KERK

WITTE HERENSTRAAT 22

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 13.00 - 17.00 uur

TIPS!

- Sluit aan bij een rondleiding of ontdek de kerk, het Lutherse hofje en het kerkplein zelf via een digitale audiotour.
- Speurtocht naar de zwaantjes voor kinderen.
- Rondleiding naar de onderduikzolder uit de Tweede Wereldoorlog (voor bezoekers die goed ter been zijn).
- Pop-up café De Ontmoeting. Souvenirkraam met onder andere de Lutherzwaan en andere handgemaakte souvenirs.
- Diverse korte concerten en optredens van het Korenlint.

De Lutherse Kerk werd in 1615 gebouwd op de plek van het voormalige Witteherenklooster dat bij de Reformatie verloren was gegaan. Oorspronkelijk was het een schuilkerk. Dit veranderde in de 19e eeuw toen de kerk een nieuwe voorgevel kreeg. Bijzonder zijn de preekstoel en de eikenhouten banken uit de tweede helft van de 17e eeuw en het eikenhouten doophek. In de kerk staat ook een Ströbelorgel uit de 19e eeuw.

42

BAKENESSER- KERK

VROUWESTRAAT 12

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 11.00 - 17.00 uur

De Bakenesserkerk is net als Onze Lieve Vrouwekapel gesticht door Willem II, graaf van Holland en Zeeland in de 13^e eeuw. Het huidige gebouw is oorspronkelijk 15^e-eeuws. De oudste vermelding stamt uit 1486 en betreft het noordelijk schip van de kerk en het onderste deel van de toren. Het bovendeel van de toren dateert uit het begin van de 16^e eeuw. In het interieur zijn in de koorsluiting nog de laatgotische beelden uit circa 1470 te zien van Maria, de Drie Koningen en Evangeliste. In 2010-2011 is de kerk gerestaureerd en geschikt gemaakt voor o.a. hergebruik door de afdeling Archeologie van gemeente Haarlem.

43

NIEUWE KERK

NIEUWE KERKSPLEIN 36

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

De Nieuwe Kerk is in 1649 ontworpen door Jacob van Campen naar het model van de tempel van Jeruzalem (zoals men zich die in de 17^e eeuw voorstelde). De ingezwenkte steunberen aan de buitenzijde, de strenge gevelopbouw die de kerk een (tempel)burcht geeft en de opgang naar de preekstoel, zijn typerende stijlkenmerken voor dit model. De toren dateert uit 1613 en werd gebouwd in Hollandse renaissancestijl door de Haarlemse stadsarchitect Lieven de Key als toevoeging aan de toenmalige St. Annakerk.

44

KOEPELKATHE- DRAAL HAARLEM

LEIDSEVAART 146
(INGANG BOTTEMANNEPLEIN)

Zaterdag 13.00 - 17.00 uur
Zondag 13.00 - 17.00 uur

De KoepelKathedraal is één van de grootste kerken van Nederland. Architect Joseph Cuypers bouwde de kerk tussen 1895 en 1930, waardoor er verschillende bouwstijlen terug zijn te zien. Opvallend zijn de twaalf grote en kleine torens en een koepel van 65 meter hoog. Samen met de Sagrada Família in Barcelona, de Sacré-Coeur in Parijs, Westminster Cathedral in Londen en de Basiliek van Koekelberg in Brussel staat de kerk in de top vijf van belangrijkste Europese kerken uit de periode 1850-1950.

TIP!

Bezoek op zaterdagmiddag het orgelconcert in de KoepelKathedraal.

45

JANSKERK (NOORD-HOLLANDS ARCHIEF)

JANSSTRAAT 40

Zaterdag 11.00 - 16.00 uur
Zondag 11.00 - 16.00 uur

Aan de Jansstraat lagen ooit drie kloosters, waaronder het klooster van de Johanniters (ook wel Jansheren of Maltezer Ridders genoemd). De Janskerk behoorde tot dit klooster en werd in 1316 gesticht. Na de Reformatie kwam de kerk in handen van de stad en werd bestemd voor de nieuwe, protestantse eredienst. Nog altijd zijn er sporen te vinden van de Jansheren, zoals een 16^e eeuwse koorbank. Vanaf 1936 doet de kerkdienst als gemeentearchief, tegenwoordig bekend als het Noord-Hollands Archief.

TENTOONSTELLINGEN:

- Familietoonstelling *Wij Leefden Hier*.
- *Sporen van vergeten natuur*.

VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST VERBONDEN

Monumenten zijn veel meer dan stenen muren en oude gevels. Ze vertellen verhalen over generaties die ons voorgingen. Over wonen, werken en geloof. Over handel, ambacht en architectuur. In Haarlem is die geschiedenis overal zichtbaar. Een rijke verzameling van middeleeuwse kerken, hofjes, pakhuizen, herenhuizen en industrieel erfgoed vormt het karakter van Haarlem en geeft de stad een gezicht. Het zijn deze gebouwen die ons herinneren aan het verleden en die tegelijkertijd het verhaal vertellen van een stad die zich keer op keer weet aan te passen aan nieuwe tijden.

Dat sluit perfect aan bij het landelijke thema van Open Monumentendagen 2026: 'Veerkrachtig erfgoed in tijden van onzekerheid'. Want monumenten staan nooit stil. Ze veranderen mee met de samenleving, krijgen nieuwe functies en blijven betekenisvol voor nieuwe generaties. Monumenten hebben oorlogen, economische veranderingen, stadsvernieuwingen en veranderend gebruik doorstaan. Juist daardoor vertellen ze niet alleen verhalen over het verleden, maar ook over aanpassingsvermogen en de kracht om steeds opnieuw betekenis te krijgen.

Ook nu krijgen monumenten te maken met nieuwe uitdagingen. Klimaatverandering, verduurzaming en de energietransitie vragen om andere manieren van omgaan met historische gebouwen. Daarbij is zorgvuldigheid essentieel. Monumenten kunnen niet zomaar worden aangepast met standaardoplossingen. Iedere ingreep vraagt maatwerk en respect voor het historische karakter van het gebouw. Tegelijkertijd groeit de behoefte om monumenten comfortabel, energiezuinig en geschikt te maken voor toekomstig gebruik. De uitdaging is om oude gebouwen toekomstbestendig te maken, zonder de verhalen en kwaliteiten die ze zo waardevol maken uit het oog te verliezen.

In Haarlem wordt volop gewerkt aan deze toekomst. De stad behoort tot de voorlopers in Nederland als het gaat om de verduurzaming van monumenten. Met innovatieve onderzoeken naar warmteoplossingen in de historische binnenstad en een integrale en goed doordachte aanpak laat Haarlem zien dat erfgoedbehoud en duurzaamheid hand in hand kunnen gaan. Van dun isolatieglas in monumentale kozijnen en verbeterde kierdichting tot duurzame installaties en het hergebruik van historische materialen; met deze en andere slimme oplossingen krijgen monumenten een nieuwe toekomst. Ook worden zonnepanelen op zorgvuldig gekozen plekken geïnstalleerd, zodat het straatbeeld en daarmee het karakter van de stad niet worden aangetast. Zo blijven monumenten niet alleen behouden, maar blijven ze ook levendige plekken om te wonen, te werken en elkaar te ontmoeten.

Tijdens Open Monumentendagen openen verschillende Haarlemse monumenten hun deuren en krijgen bezoekers de kans om deze ontwikkelingen zelf te ontdekken. Niet alleen de geschiedenis van de gebouwen staat centraal, maar ook de manier waarop met zorg en aandacht wordt gewerkt aan hun toekomst. Daarmee laten de monumenten zelf zien dat erfgoed niet stilstaat, maar voortdurend meebeweegt met nieuwe inzichten, behoeften en de uitdagingen van deze tijd.

Ook na Open Monumentendagen blijft er volop aandacht voor duurzaam erfgoed. In de week erna vindt in Haarlem de Week van het Duurzaam Erfgoed plaats, met op donderdag 17 september het landelijke congres over duurzaam erfgoed. Rondom dit congres organiseert Haarlem extra activiteiten voor bewoners, monumenteigenaren en professionals, waar kennis, inspiratie en ervaringen worden gedeeld. Daarmee ontstaat een sterke verbinding tussen Open Monumentendagen en de Week van het Duurzaam Erfgoed. Beide laten zien dat monumenten niet alleen herinneringen aan het verleden zijn, maar dat deze ook klaar zijn voor de toekomst.

Veerkrachtig erfgoed gaat over meer dan behoud alleen. Het gaat over aanpassen, vernieuwen en doorgeven. Over liefde voor het verleden, aandacht voor het heden en vertrouwen in de toekomst. Door monumenten met zorg en respect te onderhouden en te verduurzamen, zorgen we ervoor dat deze bijzondere plekken hun verhalen kunnen blijven vertellen. Nu en in de toekomst.

Wie Haarlem op een andere manier wil ontdekken, kan ook op pad met de digitale Verhalenwandeling Haarlem, StoryMap. Deze route neemt je mee langs bijzondere plekken en verborgen verhalen in de stad. Je ontdekt hoe erfgoed en verandering al eeuwenlang met elkaar verbonden zijn en hoe oude plekken steeds opnieuw betekenis krijgen.

**SCAN DE
CODE VOOR DE
WANDELING**

46

LOGEGEBOUW VRIJMETSELARIJ HAARLEM

RIPPERDASTRAAT 13

Zaterdag 10.00 – 17.00 uur
Zondag 11.00 – 17.00 uur

Het logegebouw van de Haarlemse Vrijmetselarij dateert uit 1875. Het is ontworpen door stadsarchitect en vrijmetselaar J.E. van den Arend die ook het nabijgelegen Ripperdapark ontwierp. Typerend voor deze tijd zijn de eclectische details, zoals de vensteromlijstingen met een kuif en de deels in blokverband gepleisterde gevel. De glas-in-lood ramen met de symbolen van een ster, driehoek,

passer en winkelhaak verwijzen naar de vrijmetselarij. Tegenwoordig komen de leden van de loges nog steeds bijeen in het gebouw voor antwoorden op levensvragen.

TIP!

Er worden regelmatig rondleidingen gegeven door onder andere de rituele ruimte.

TIP!

Leer meer over de historie van het gebouw tijdens een rondleiding. De rondleidingen starten iedere 20 minuten.

48 DROSTE CACAO

MAX EUWEPLEIN 2-41

Zaterdag Gesloten
Zondag 12.00 - 17.00 uur

47

BOUTIQUEHOTEL STAATS

RIPPERDASTRAAT 13A

Zaterdag 09.00 - 20.00 uur
Zondag 09.00 - 20.00 uur

Hotel STAATS is gevestigd in een voormalig schoolgebouw. Een markant pand gebouwd in 1892. Het ontwerp van architect P. Kleiweg Dyserinck is een krachtig voorbeeld van de neorenaissancestijl: herkenbaar aan de rijke baksteenarchitectuur met speklagen van zandsteen, decoratieve trapgevels, ronde boogvormige gevelopeningen met sluitstenen, en zorgvuldig uitgevoerde gevelornamenten. Hoewel de oorspronkelijke schoolfunctie verdween, bleef de indeling grotendeels behouden en zijn waardevolle elementen met zorg geres taureerd. Hierdoor is het monumentale karakter van binnen én buiten bewaard gebleven.

De oorsprong van de cacao- en chocoladefabriek van Droste is gelegen in de Grote Houtstraat. Hier begon Gerard Droste in 1863 een koek- en banketbakkerij. In 1890 werd in de kelder van het pand een chocoladefabriek gestart. Dat verliep zo voorspoedig dat na een jaar de productie al werd verplaatst naar het Spaarne. Van het complex zijn de branderij (1911), de pakkerij (1922) en de silo uit de jaren vijftig over. De klassieke 'Droste-verpleegster' (nog steeds zichtbaar aan de gevel van het gebouw) en het 'Droste-mannetje' zijn eeuwige symbolen van het merk. Inmiddels is het complex verbouwd tot woningen.

49

DE KOEPEL

KOEPELPLEIN 1

Zaterdag 11.00 - 17.00 uur
Zondag 11.00 - 17.00 uur

De Koepelgevangenis, door Haarlemmers ook wel de Koepel genoemd, is een voormalige stadsgevangenis. Het is rond 1890 ontworpen door architect Willem Cornelis Metzelaar. De koepel werkte als een 'panopticon', net als het pantheon in Rome. Efficiënt toezicht en minder onderling contact tussen gedetineerden werden hierbij als voordelen aangehaald. In 2016 sloot de gevangenis. Inmiddels is het volledig verbouwd, maar veel oorspronkelijke details zijn daarbij bewaard gebleven. Je vindt er nu onder andere een bioscoop, horeca, kantoorruimte en werkplekken.

TIP!

Neem een kijkje in cel 26, waar onze rondleiders klaarstaan om je meer te vertellen over de geschiedenis van De Koepel. Daarnaast kun je gedurende de dag genieten van meerdere optredens van Korenlint.

50

WOLSTRAAT 4

WOLSTRAAT 4

Zaterdag 11.00 - 16.00 uur
Zondag Gesloten

De Wolstraat 4 is een zeer goed bewaard gebleven dubbel winkelhuis met bovenwoning uit omstreeks 1885. De a-symmetrische voorgevel met twee winkelpuien laat zien hoe winkel en woning samenkwamen in de bedrijvige wijk de Vijfhoek.

Hoewel het tegenwoordig alleen een woning is, is het nog steeds zeker de moeite waard om in de etalage te kijken. In de KUNSTelage krijgen kunstenaars hier namelijk de kans om hun werk te exposeren.

51

OPENLUCHT- ZWEMBAD DE HOUTVAART

PIET HEINSTRAAT 12

Zaterdag Gesloten
Zondag 11.00 - 17.00 uur

De Houtvaart is een gemeentelijk openluchtzwembad dat gebouwd is in 1927 naar ontwerp van P.F. de Bordes. Het is een uniek voorbeeld van de kubistische stijl met een consequent toegepaste symmetrie. In de oorspronkelijke opzet zwommen mannen en vrouwen gescheiden; er waren aparte toegangen en een in tweeën gedeeld hoofdbassin. Hierbij werd gebruik gemaakt van nieuw materiaal als staal en beton. In Haarlem zijn inmid-

dels veel van de toen gerealiseerde projecten in de Haarlemse gemeente-stijl van De Bordes verdwenen.

TIPS!

Gidsen vertellen graag meer over de geschiedenis van de Houtvaart, de architectuur en de architect van de Houtvaart en over de Houtvaart en de Olympische spelen.

52

SOCIËTEIT KOINONIA

DOELSTRAAT 52

Zaterdag 11.00 – 17.00 uur
Zondag 11.00 – 17.00 uur

Het pand van Sociëteit Koinonia maakt deel uit van het Proveniershof en het bijbehorende Proveniershuis. De kelders met de gewelven stammen vermoedelijk uit de periode 1414-1577, toen het klooster van Sint Michiel aan de Grote Houtstraat in functie was. Het Proveniershof werd niet als 'hofje van liefdadigheid' gebouwd, maar deed

dienst als verzorgingstehuis en onderkomen van de schutterij. De gevelsteen met de kruisboog boven de entree naar de binnentuin van het Proveniershuis verwijst naar de hier toen gevestigde boogschutterij. Tegenwoordig is hier een sociëteit voor alleenstaanden gevestigd. Voor veel bezoekers is het een soort tweede huis.

53

BROODKANTOOR VAN PASTOOR BLOMMERT

LANGE VEERSTRAAT 21B

Zaterdag 10.00 – 16.00 uur
Zondag Gesloten

Achter de panden aan de Lange Veerstraat ligt een uniek inpandig huisje dat de geschiedenis in is gegaan als 'het broodkantoor van pastoor Blommert'. Blommert liet namelijk in 1659 al zijn geld na aan de arme katholieken

in Haarlem. Daarna werd vanuit het huisje op nummer 21 brood en turf uitgedeeld. Het huisje is regelmatig grondig gerestaureerd waarbij ook weer oude kleuren terug zijn gebracht.

54

RECHTBANK NOORD-HOLLAND

JANSSTRAAT 81

Zaterdag 12.00 – 17.00 uur
Zondag Gesloten

Door het woord JUSTITIA op de dakrand boven het bordes bestaat er geen twijfel over de functie van het gebouw. Het gerechtshofgebouw is gebouwd in 1889-1890 naar ontwerp van architect W.C. Metzelaer in de stijl van de neorenaissance. Dit was gebruikelijk voor een overheidsgebouw. Achter de 19e eeuwse voorgevel gaat nu een modern complex schuil, waar ook andere en veel oudere panden aan gekoppeld zijn, zoals het voormalig Bisschoppelijk Museum en het Johez Huis, de voormalige woning van de directeur van geldddrukker Joh. Enschedé.

55

SOCIËTEIT TROU MOET BLYCKEN

GROTE HOUTSTRAAT 115

Zaterdag	10.00 - 16.00 uur
Zondag	Gesloten

Dit oorspronkelijk als woonhuis gebouwde pand wordt ook wel 'Het huis met de stoep' genoemd. Sinds 1922 wordt het pand gebruikt door Sociëteit Trou moet Blycken. Deze herensociëteit stamt af van de in 1503 gestichte Rederijderskamer der Pellicanisten. Deze rederijders beoefenden de dichtkunst en voerden de zinspreuk 'Trou moet Blycken'. De twee pelikanen aan weerszijden van de top van het gebouw zijn nog een bewijs van de aanwezigheid van de Pellicanisten in Haarlem.

Het gebouw van de Sociëteit Vereeniging is in 1923 gebouwd onder architectuur van Jacob van der Ban, die ook het gebouw van de Droste-branderij ontwierp. Diverse bouwstijlen zijn hierbij gecombineerd, waaronder art deco en Berlage-invloeden. Pronkstuk is de glas-in-lood kap in art deco-stijl. De herensociëteit, die in het gebouw zijn onderkomen heeft, bestaat sinds 1857 en neemt nog steeds een centrale plaats in binnen het maatschappelijk leven in de regio.

56

SOCIËTEIT VEREENIGING

ZIJLWEG 1

Zaterdag	13.00 - 17.00 uur
Zondag	13.00 - 17.00 uur

57

PAVILJOEN WELGELEGEN

DREEF 3

Zaterdag	11.00 - 17.00 uur
Zondag	12.00 - 17.00 uur

De Amerikaans-Amsterdamse bankier Henry Hope liet tussen 1785-1792 Paviljoen Welgelegen bouwen. Een neoclassicistische villa waar hij zijn enorme kunstcollectie wilde onderbrengen. Door de eeuwen heen heeft de villa verschillende functies gehad. Zo heeft Lodewijk Napoléon er gewoond en gaf Koning Willem I het gebouw ooit in vruchtgebruik aan zijn moeder prinses Wilhelmina van Pruisen. Zij verbleef er in de zomermaanden. Sinds 1930 doet het gebouw dienst als provinciehuis van Noord-Holland.

Het markante Rosenstock-Huessy Huis ligt in de historische Burgwalbuurt in Haarlem. Het complex bestaat uit een verzameling gebouwen met een rijke geschiedenis in de zorg voor kwetsbaren in de samenleving. De geschiedenis van dit huis is er vooral één van zorg voor de medemens. Die werd gegeven in het Sint Jacobs Godshuis, zoals het complex tot 1972 stedelijk bekend was. Vanaf 1972 heeft het complex de naam Het Rosenstock-Huessy Huis gekregen en verkreeg bekendheid als podium voor politieke en maatschappelijke discussie en als cultuurcentrum. Daarnaast is deze plek het startpunt van de Camino de Santiago. Elk jaar vertrekken honderden pelgrims vanaf hier naar Santiago de Compostella in Noord-Spanje.

58

ROSENSTOCK HUESSY HUIS

HAGESTRAAT 10

Zaterdag	10.00 - 17.00 uur
Zondag	10.00 - 17.00 uur

59

HART | VOORMALIG WEESHUIS VOOR DOOPSGEZINDEN

KLEINE HOUTWEG 18

Zaterdag
Zondag

09.00 - 17.00 uur
Gesloten

Het gebouw waar nu Hart in huist, is gebouwd als nieuw onderkomen voor Doopsgezinde wezen. Het is rond 1870 ontworpen door architect A. van der Linden en wordt gekenmerkt door een neoclassicistische voorgevel. Opvallend is de middenpartij die verhoogd is en bekroond

wordt door een klokkentoren. De ruimte is opmerkelijk, zeker omdat het aantal wezen in die tijd al terugliep. Ook was het modern voor die tijd, er waren aparte badkamers met stromend water. Tegenwoordig vormt het gebouw het centrum voor kunst, kennis en cultuur.

61

STADHUIS GROTE MARKT 2

Zaterdag
Zondag

10.00 - 17.00 uur
12.00 - 17.00 uur

TIP! De Gravenzaal, B&W kamer, de kamer van de gemeentesecretaris en de Schepenkamer zijn tijdens de Open Monumentendagen te bezoeken.

Waar nu het stadhuis van Haarlem staat, stond eerst het jachtslot van de Graven van Holland, gebouwd in 1250. Toen het slot in 1351 werd verwoest door een grote stadsbrand, bouwden de Haarlemmers er een stadhuis. Het bestaat uit meerdere gebouwen en bouwstijlen, doordat het in verschillende periodes tot stand is gekomen. De Gravenzaal, nu populair als trouwzaal, is het oudste deel van het stadhuis en dateert uit 1370. In de eeuwen daarna is het stadhuis flink verbouwd en uitgebreid met diverse vleugels.

TIP! Tijdens Open Monumentendagen is er een presentatie over de bouw van het middeleeuwse deel van het stadhuis. Leuk voor kinderen én volwassenen. Kijk voor de actuele tijd en locatie op visithaarlem.com/uitagenda

60

KANTOOR VAN LEVENSVZERKE- RINGSMAATSCHAP- PIJ 'DE ONDER- LINGE VAN 1719'

KORTE BEGIJNESTRAAT 14

Zaterdag
Zondag

Gesloten
11.00 - 17.00 uur

'De Onderlinge van 1719' is de oudste levensverzekeringsmaatschappij van Nederland. Het jaartal verwijst naar de oprichting van 300 jaar geleden. Toen was de naam nog 'Begravenisbos De Vrijwillige Liefdebeurs'. Iedereen kon bij dit fonds (bos) geld inleggen voor zijn begravenis, ongeacht zijn beroep. Het eerste kantoor met bestuurskamer bevond zich tussen 1780 en 1870 in het buurpand aan de Korte Begijnestraat 16. Als gevolg van enkele jaren onenigheid over brandgevaar met de bakker op nummer 14, werd in 1870 besloten om dit pand te kopen en er een nieuw gebouw neer te zetten. Het interieur dateert nog grotendeels uit 1870. Zo is bij binnenkomst het loket nog aanwezig waar de leden hun premie betaalden en is de oorspronkelijke kluis nog in de bestuurskamer te vinden.

62

HODSHON HUIS

SPAARNE 17

Zaterdag 11.00 - 16.00 uur
Zondag 11.00 - 16.00 uur

In 1794 gaf Cornelia Catharina Hodshon de Amsterdamse stadsbouwmeester Abraham van der Hart de opdracht om voor haar een woonhuis aan het Spaarne te bouwen. Het huis is uitgevoerd in neoclassicistische stijl. Voor het interieur werden kosten nog moeite gespaard. Decorateurs uit Haarlem en Amsterdam verzorgden het fraaie stucwerk, het fijne schilderwerk en het sublieme houtsnijwerk. Het is uniek dat het geheel vrijwel ongeschonden bewaard is gebleven. Sinds 1841 is het Hodshon Huis het onderkomen van de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen.

64

HOOFDWACHT

GROTE MARKT 17

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 12.00 - 17.00 uur

De Hoofdwacht, oorspronkelijk één van de oudste gebouwen van de stad, was tot 1350 het stadhuis van Haarlem. Daarna was het in gebruik als woonhuis tot 1755, waarna het gebruikt werd als hoofdwacht van de stedelijke schutterij. De rijke classicistische voorgevel met houten balustrade en balkon dateert uit 1641 en in de zijgevel is nog metselwerk uit de 13^e eeuw te zien. In het interieur is de kapconstructie nog deels uit de 14^e eeuw.

TIP!

- Op de zolder is een boekenmarkt met boeken over Haarlem.

63

HUIS TE ZAAZEN

ORIONWEG 1

Zaterdag 10.00 - 16.00 uur
Zondag Gesloten

Deze voormalige Ridderhofstede stamt uit de 16^e eeuw of eerder, maar werd na een brand in het begin van de 18^e eeuw herbouwd en later gepleisterd. Rond 1890 liet de toenmalige eigenaar het gebouw restaureren door de toen nog jonge architect Berlage. Van 1930 tot 1989 was hier een filiaal van de stadsbibliotheek gevestigd. Tegenwoordig doet het monument dienst als vergaderlocatie.

TIPS!

10.00 - 16.00 uur: Informatiestand van Stichting Historisch Schooten

11.00 - 11.45 uur: Lezing over de geschiedenis van Huis te Zaanen door Wim van Hooff.

15.00 - 15.45 uur: Lezing met lichtbeelden over het vogelleven in het Zaanenpark door Frits van Daalen.

Onder de Gravenzaal van het stadhuis (1370) bevinden zich vijf kelderruimtes. Ze dienden voor de opslag van eigendommen van de stad, zoals bouwmaterialen, wapens en bier. Eén ervan werd in 1478 zelfs gebruikt als onderkomen voor leeuwen. De dieren waren vermoedelijk door het stadsbestuur besteld voor de huldiging van Maximiliaan van Oostenrijk. Later werden de kelders onder andere gebruikt als woning van de schout. In de voorste helft van de ruimte van Anno Haarlem bevond zich in de 18^e eeuw het lijkhuis.

65

ANNO HAARLEM GROTE MARKT 2

Zaterdag 11.00 – 16.00 uur
Zondag 11.00 – 16.00 uur

66

HET GOUDEN ROZENKRUIS & PENTAGRAM BOEKWINKEL BAKENESSERGRACHT 1

Zaterdag 10.00 - 12.00 en
13.00 - 15.00 uur
Zondag Gesloten

Op de hoek van de Bakenessergracht en de Zakstraat staan een reeks monumentale lijstgevels uit de 17^e, 18^e en 19^e eeuw. In een van de panden, op nummer 13, is Het Gouden Rozenkruis gesticht. Rozenkruisers zijn een internationale groep van circa 20.00 mensen die hun leven bewust inrichten naar waarden uit de universele wijsheid. Hun onderkomen is in de loop der jaren uitgebreid langs de Bakenessergracht 1-15 en Zakstraat 2-12 met onder andere tempels, een informatiecentrum, uitgeverij en boekwinkel.

VVV HAARLEM, INFORMATIEPUNT OPEN MONUMENTENDAGEN GROTE MARKT 2

Zaterdag 10.00 - 17.00 uur
Zondag 11.00 - 16.00 uur

Het huidige VVV-kantoor bevindt zich in de Grote Vierschaar uit 1468. In dit deel van het stadhuis werd sinds de bouw tot in de 19^e eeuw het vonnis uitgesproken over veroordeelden. Omdat iedereen het vonnis moest kunnen horen, was de ruimte oorspronkelijk open. In de kamer erboven vond de berechting plaats. Voor het gebouw stond het schavot, waar de straf meteen werd uitgevoerd. De laatste doodstraf vond in 1829 plaats.

TIP!

Tijdens de Open Monumentendagen beantwoorden de medewerkers je vragen over het programma graag.

SMAAKT DIT NAAR MEER?

Haarlem biedt een unieke combinatie van historische gebouwen, gezellige cafés, indrukwekkende musea, en mooie winkelstraten, die het best te ontdekken zijn via een wandelroute.

ONTDEK HAARLEM IN 10.000 STAPPEN

Haarlem biedt een schat aan historische gebouwen, gezellige cafés, indrukwekkende musea en mooie winkelstraten, die je op een unieke manier kunt ontdekken tijdens een 10.000 stappen-wandeling, waarbij zowel bekende als verborgen parels van de stad worden verkend.

SPRONG OVER HET SPAARNE IN 10.000 STAPPEN

Ontdek de creatieve, innovatieve en duurzame rafelrandjes aan de oostkant van Haarlem met een sprong over het Spaarne.

WANDELING LANGS HOFJES, MONUMENTEN EN OVER FRANS HALS

De leukste plekjes, mooiste routes en bijzondere highlights van Haarlem zijn gebundeld in handige wandelfolders.

MEER INFORMATIE:
[VISITHAARLEM.COM](https://www.visithaarlem.com)

**BEKUK HET MEEST ACTUELE PROGRAMMA
VAN DE OPEN MONUMENTENDAGEN IN
HAARLEM OP [VISITHAARLEM.COM](https://visithaarlem.com)**

COLOFON

Productie en redactie

Haarlem Marketing, Gemeente
Haarlem, Team Erfgoed

Vormgeving

Ngaio den Hertog, Donder & Straal

Fotografie

Haarlem Marketing, Alex Jansen,
Sebastiaan van Walraven, Koen van
der Lee, Ana Ordoñez e.a.

Copyright 2026

Haarlem Marketing

Niets uit deze uitgave mag zonder
voorafgaande schriftelijke toestem-
ming verveelvoudigd en/of open-
baar worden gemaakt. Wijzigingen
voorbehouden.

[VISITHAARLEM.COM](https://visithaarlem.com)